

פברואר 2018

קצבאות ילדים ותוכנית "חיסכון לכל ילד" - קשיים והזדמנויות עבור ילדים ונוער בסיכון

בפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית בירושלים פועלת מטעם המרכז לחינוך משפטי קליני הקליניקה לזכויות ילדים ונוער, אשר מספקת ייעוץ וייצוג משפטי לילדים, נוער וצעירים בסיכון, ומקדמת פרויקטים במגוון תחומים הנוגעים לאוכלוסייה זו (להלן - "הקליניקה").

השנה בחרנו בקליניקה, בשיתוף עם המועצה לשלום הילד, לעסוק בנושא קצבאות ילדים ובפרט בתוכנית "חיסכון לכל ילד" (להלן: "תוכנית החיסכון" או "חיסכון לכל ילד"), שנכנסה לתוקף בינואר 2017, ויצרה אפשרויות חיסכון חדשות עבור ילדים בישראל. מימוש תוכנית החיסכון עשויה לטעמנו להיות מורכבת יותר עבור ילדים ובני נוער בסיכון, בפרט אלו השוהים במסגרות השמה חוץ ביתית ושהם חסרי עורף משפחתי. מאידך, לתוכנית יתרונות רבים, והיא עשויה גם ליצור הזדמנויות חיוביות עבור אוכלוסייה זו, ואף להביא לפתרון חלקי של סוגיות בעייתיות כיום, למשל הקשיים הכלכליים המלווים את הצעירים עם היציאה מהמסגרת בגיל 18, ללא כל תמיכה מהמשפחה.

מטרת מסמך זה היא לסקור ולהעלות למודעות אפשרויות למינוף התוכנית וכן לקצבאות הילדים ככלל, כך שאלו ישרתו באופן יעיל וראוי את האוכלוסייה הפגיעה ביותר בחברה: ילדים ונוער בסיכון השוהים בהשמה חוץ ביתית. המסמך מפרט אודות קצבאות ילדים בישראל ובפרט מימושן בעניין ילדי השמה חוץ ביתית שהם חסרי עורף משפחתי, וכן אודות מימוש תוכנית "חיסכון לכל ילד".

רקע: קצבאות ילדים

תשלום קצבאות ילדים להורים נהוג במדינות רבות בעולם. בין המטרות שקובעי מדיניות מבקשים להשיג באמצעות קצבאות אלה:¹ (1) השתתפות הכלל במימון עלויות גידול הילדים.² (2) אמצעי לחלוקה מחדש אופקית (בין יחידים לבין משפחות עם ילדים) ואנכית (בהנחה שהמשפחות הגדולות יותר הן בעלות הכנסה נמוכה יותר). (3) צמצום תופעת העוני בקרב ילדים.

הניסיון בעולם ובישראל, כמו גם מחקרים שונים שנערכו בנושא קצבאות ילדים, מצביעים על תרומה משמעותית של הקצבאות בקידום חלק ממטרות אלה. בפרט שוררת הסכמה רחבה בנוגע לתרומתן החיובית של קצבאות ילדים אוניברסליות בהתמודדות עם עוני.³

¹ ג'וני גל "קצבאות ילדים בפרספקטיבה מחקרית" ביטחון סוציאלי 5, 6 (2008).

² זאת מתוך הנחה שלחברה מחויבות לסייע בידי משפחות במשימה שאותה הגדירה כראויה למרות העלויות הרבות שהיא כרוכה בהן.

³ גל "קצבאות ילדים בפרספקטיבה מחקרית", לעיל ה"ש 1, בעמ' 8. כך, גם לפי דוח העוני של המוסד לביטוח לאומי ניתן לראות את התפקיד הממשי של קצבאות בצמצום מימדי העוני. להרחבה ראו:

https://www.btl.gov.il/Publications/oni_report/Documents/oni2015.pdf

משנת 1959 קיימות בישראל תוכניות שונות שמהותן תשלום גמלה קבועה למשפחות עם ילדים, אולם רק בשנת 1975 גמלה זו הפכה להיות קצבת ילדים אוניברסלית, אשר משולמת לכלל המשפחות עם ילדים בארץ ללא הבחנה. עד להתגבשותה של קצבת הילדים הנוכחית, חלו תמורות באופי הגמלה במהלך השנים, בשל שינויים במדיניות הממשלתית. בשנת 1985 הזכאות לגמלאות הפכה להיות מותנית בהכנסת המשפחה, ואילו בהמשך, במחצית הראשונה של שנות ה-90, קצבאות הילדים חזרו להיות אוניברסליות.⁴ כמו כן, לאורך השנים, ובעיקר בשנות ה-2000, חלו שינויים משמעותיים בגובה הגמלה, שכללו קיצוצים והפחתות למכביר, בפרט ביחס למשפחות מרובות ילדים.⁵

בשנת 2015, במסגרת המדיניות הכלכלית-חברתית של הממשלה הנוכחית, הוחלט על שינויים הקשורים בתשלומי קצבאות הילדים, בשני מישורים עיקריים: הגדלה מסוימת של סכום הקצבה (כאמור לאחר שהופחתה משמעותית), וכן תוספת של חיסכון ארוך טווח לילדים.⁶ כיום, לאחר שינויים אלה, גובה קצבת הילדים החודשית המשולמת לחשבון הבנק עומד על סך 150₪ בעד הילד הראשון והחמישי ואילך במניין ילדיו של ההורה, ו-188₪ בעד הילד השני, השלישי והרביעי. סכומים אלה משולמים עבור כל ילד עד גיל 18 ללא קשר להכנסות המשפחה והם נועדו לסייע למשפחה בהוצאות גידול הילדים. נכון לשנת 2016, משולמת הקצבה בעבור 2.8 מיליון ילדים החיים בישראל.⁷

תוכנית "חיסכון לכל ילד"

בנוסף לסכום המשולם להורים במסגרת קצבת הילדים החודשית, בתחילת שנת 2017 החל יישומה של תוכנית "חיסכון לכל ילד" אשר מסדירה לראשונה חיסכון ארוך טווח לילדים בישראל, במימון המדינה.⁸ במסגרת התוכנית, המוסד לביטוח לאומי מעביר בעד כל ילד שמשולמת עבורו קצבת ילדים, סכום של 50₪ חודש, לטובת החיסכון. ההורים רשאים לבחור את אפיק ההשקעה של הכספים - קופת גמל להשקעה או חיסכון באחד הבנקים, וכן את מסלול ניהול הכספים, כאשר לכל מסלול רמות סיכון שונות.⁹ כמו כן, ההורים רשאים לבחור להורות לביטוח הלאומי להעביר סכום נוסף זהה ("Matching") של 50₪ מתוך סכום קצבת הילדים.¹⁰ ככל שיבחרו

⁴ אשר-בן-אריה וגיוני גל "תשלומי העברה ותמיכות למשפחות עם ילדים בפרספקטיבה משווה" **ביטחון סוציאלי** (63) 69, 79 (2002); מיכל אופיר ותמי אליאב, **מינהל המחקר והתכנון במוסד לביטוח לאומי** "קצבאות ילדים בישראל: מבט היסטורי וראיה בינלאומית", בעמ' 1-12.

⁵ אופיר ואליאב, "קצבאות ילדים בישראל", לעיל ה"ש 4, בעמ' 2-1.

⁶ חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנות התקציב 2015 ו-2016), התשע"ה-2015. במסגרת חוק זה, תוקן חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995 (להלן "חוק ההתייעלות הכלכלית").

⁷ מענה המוסד לביטוח לאומי מיום 28.5.17 בבקשה לפי חוק חופש המידע שהוגשה על ידי הקליניקה לזכויות ילדים ונוער (להלן: "מענה המוסד לביטוח לאומי בבקשה לפי חוק חופש המידע", המענה המלא שמור במשרדי הקליניקה).

⁸ יצוין, יישומה של התוכנית אמנם החל בשנת 2017, אולם המועד הקובע להפקדות סכומי החיסכון נקבע עוד בשנת 2015 והוא ה-1 במאי 2015, כך לפי סעיף 29א) לנוסח חוק ההתייעלות הכלכלית.

⁹ אתר "חיסכון לכל ילד" <https://hly.gov.il>, נצפה לאחרונה ב-3 במרץ 2017. במקרה בו ההורים לא יבחרו היכן ינוהל החיסכון במהלך תקופת הבחירה, הביטוח הלאומי יפקיד את כספי החיסכון לקופת גמל או לבנק בהתאם למנגנון ברירת מחל. מנגנון ברירת המחל הוא כפי ששר האוצר קבע בתוקף סמכותו לפי סעיפים 23(ד), 35 ו-39(ב) לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005.

¹⁰ סעיף 74 לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995.

להוסיף את הסכום הנוסף, הם יוכלו להבטיח כי בחלוף 18 שנים יעמוד לרשותו של הילד סכום כסף משמעותי שצפוי להסתכם ביותר מ-20,000 ₪.

תוכנית החיסכון, בשונה מקצבת ילדים רגילה, שמה לראשונה דגש על מימוש הכספים על ידי הילדים. בשונה מקצבאות ילדים שהיו מוכרות עד היום בישראל, הכסף מועבר לחיסכון שנועד לילד בלבד ואינו נגיש להוריו, אלא במקרים חריגים.¹¹

בהתאם לקבוע בחוק, הסכומים ייחסכו עבור הילד במסלול שנבחר עד הגיעו לגיל 18, אז יהיה הילד עצמו בלבד רשאי למשוך את הסכום והוא יקבל מענק בסך 500 ₪.¹² המשיכה מבוצעת באמצעות פנייה לקופת הגמל או לבנק המנהלים את החיסכון, והיא מותנית באישור הורים. מי שימשיך לחסוך את כספי החיסכון עד לגיל 21, יהיה זכאי לקבל בגיל זה מענק נוסף בסך 500 ₪, וכן למשוך את כספי החיסכון ללא צורך באישור ההורים.¹³

ילדים ונוער בסיכון בהשמה חוץ ביתית

ילדים ונוער השוהים בהשמה חוץ ביתית, נמצאים בישראל בקשת רחבה של סידורי השמה, הכוללת למשל אומנה, פנימיות חינוכיות, שיקומיות, טיפוליות, פוסט-אשפוזיות, וכן את מסגרות חסות הנוער. נכון לשנת 2016, כ-10,597 ילדים ובני נוער הושמו במסגרות השמה חוץ ביתית שונות בישראל, מתוכם כ-2,896 הושמו במסגרות אומנה וכ-7,419 בפנימיות.¹⁴

ילדי ההשמה חוץ ביתית שוהים במסגרות השונות מכח הליכי נזקקות לפי חוק הנוער (טיפול והשגחה), התש"ך-1960 (להלן: "חוק הנוער (טיפול והשגחה)"), ולעיתים גם תחת צו פלילי לפי חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א-1971 (להלן: "חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול)").¹⁵ רבים מהם חוו מצוקות אישיות, בעיות משפחתיות או סיכונים אליהם נחשפו בבתיהם או בסביבתם, ואשר לעיתים הגיעו לכדי התעללות פיזית, פגיעה מינית, הזנחה ואירועים טראומטיים וקשיים אחרים אשר הצריכו את הוצאתם מביתם.

רבים מהעוסקים בתחום יעידו, כי קושי משמעותי שחווים ילדי ההשמה החוץ ביתית, מגיע עם הגעתם לגיל 18, אז מסתיים הטיפול בעניינם במרבית המקרים במסגרות ההשמה, ולמעשה נקטע הרצף הטיפולי. הצעירים, שהם לרוב חסרי עורף משפחתי תומך, ומשפחותיהם במצב כלכלי וסוציו-אקונומי נמוך,¹⁶ נאלצים בגיל 18 להתמודד באופן מלא עם "עולם המבוגרים": למצוא מקורות פרנסה, קורת גג, לספק צרכים אלמנטריים כדוגמת מזון וביגוד, כמו גם לאתר אפשרויות עבודה, לימודים והכשרה מקצועית. כל זאת, כאשר פעמים רבות הם נמצאים ללא תמיכה רגשית או כלכלית וללא הכוונה. גם כאשר יש להם אמצעים כלכליים לתקופה מוגבלת,

¹¹ כמו לדוגמה מצב בריאותי חמור של הילד או פטירתו, ר' סעיף 74ב(ב) לחוק הביטוח הלאומי.

¹² אתר חיסכון לכל ילד, לעיל הי"ש 9.

¹³ שם. וכן סעיף 74ג(ב) לחוק הביטוח הלאומי.

¹⁴ שנתון המועצה הלאומית לשלום הילד לשנת 2017, עמ' 97.

¹⁵ אלו שוהים לעיתים קרובות במסגרות הפועלות תחת רשות חסות הנוער, שהן מסגרות לטיפול סמכותי-כופה (הוסטלים, מעונות נעולים).

¹⁶ גילה אמיתי, רחל רענן, פאולה כאהן-סטרבציינסקי, דורי ריבקין, "מעבר לבגרות בקרב אוכלוסיות במצבי סיכון: צרכים והתערבויות", עמ' 3 (2011).

הם לעיתים נעדרים יכולת תכנון כלכלית לטווח ארוך, ולא מעט נקלעים לחובות למול חברות סלולר, חברות תקשורת, ביטוח לאומי, בנקים ועוד.¹⁷

פתרונות הסיוע אשר מספקת המדינה כיום עבור צעירים אלה הם דלים למדי,¹⁸ ובשל כך אף הונחה על שולחן הכנסת בשנת 2015 הצעת חוק סיוע לצעירים חסרי עורף משפחתי, התשע"ה–2015, (להלן: "ההצעה"),¹⁹ אשר טרם עברה קריאה טרומית בכנסת. למותר לציין, כי תוכנית כדוגמת "חסכון לכל ילד" עשויה להיות משמעותית ביותר עבור צעירים אלה.

קצבאות ילדים המשולמות להורים לילדים בהשמה חוץ ביתית

הוצאת הילד ממשמורת ההורים כשלעצמה, לפי חוק הנוער (טיפול והשגחה), אינה כוללת את שלילת האפוטרופוסות של ההורים. כאשר ילד שוהה במסגרת השמה חוץ ביתית, ככלל עד גיל 18 הוריו ממשיכים להיות האפוטרופוסים הטבעיים בעניינו. למעשה, התפיסה הטיפולית-מקצועית כיום מבקשת לשמר את הקשר בין הורה לילדו ככל הניתן, גם כאשר הילד שוהה מחוץ לבית. ואכן, במקרים רבים, הילד שב לחופשות ומפגשים עם המשפחה, ולעיתים לאחר סיום השהות במסגרת שב לגור בבית ההורים (בגילאים צעירים או בגיל בגרות).

מכאן, שהכלל הוא שההורים, הם גם האפוטרופוסים, ממשיכים לקבל את קצבת הילדים עבור אותו ילד מהמוסד לביטוח לאומי עד גיל 18, גם כאשר הוא שוהה מחוץ לביתם ומטופל על ידי מסגרות רווחה. הם גם שיחליטו בדבר תוכנית "חסכון לכל ילד" ואפשרות הפקדת סכום ה-"Matching" לחיסכון, מתוקף היותם הגורם המקבל את קצבת הילדים.

יודגש: המוסד לביטוח לאומי אינו מקבל כל מידע ביחס לילדים אלה ואין לו כל נתונים על השמתם או על מצבם.²⁰ יחד עם זאת, במקרים מסוימים עשוי המוסד לביטוח לאומי לקבל מידע ספציפי אשר יביא לכך שהקצבה לא תשולם להורים, ולמשל:

* כאשר מדובר בילד אשר מונה לו אפוטרופוס חלופי או נוסף לרכוש.²¹

המוסד לביטוח לאומי אינו מקבל דיווח ישיר על מינוי אפוטרופוס או נוקט פעולה אקטיבית בנושא,²² אולם האפוטרופוס שמונה ראשי לפנות למוסד בבקשה לקבל לרשותו את קצבת הילדים של הילד, לפי סעיף 69(ג)

¹⁷הקליניקה לזכויות ילדים ונוער, בין היתר, מסייעת לצעירים אשר נקלעו לחובות כאמור.
¹⁸פתרונות הסיוע כוללים למשל קצבאות הבטחת הכנסה ("ילד הזכאי לגמלה מיוחדת", מוכר גם כ"ילד נטושי"), הכוללות סכום נמוך וניתנות תחת תנאים מסוימים וקפדניים, כמו גם אפשרויות דיוור מצומצמות, שרשימות המתנה אליהן ארוכות מאוד.

¹⁹ הצעת חוק סיוע לצעירים חסרי עורף משפחתי, התשע"ה–2015. בדברי ההסבר להצעה מובהר כי מטרת ההצעה לאפשר לצעירים אלו להשתלב בקהילה. ההצעה קובעת סל שירותים דינמי וגמיש, אשר יותאם לכל צעיר לפי צרכיו, ואשר עשוי לכלול ליווי וחונכות, סיוע בדיוור, סיוע בהשלמת השכלה ורכישת השכלה גבוהה, סיוע בשילוב בשוק העבודה וכן סיוע חירום לרכישת מזון וביגוד.

²⁰מענה המוסד לביטוח לאומי בבקשה לפי חוק חופש המידע, לעיל ה"ש 7.

²¹ החלטות למינוי אפוטרופוס ניתנות במשורה, במקרים חריגים, לפי חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות, תשכ"ב–1962. הסמכות לשלילת אפוטרופוסות, הגבלתה, כמו גם מינוי אפוטרופוס חלופי או נוסף נתונה לבית המשפט לענייני משפחה. לעיתים ממונה אפוטרופוס שהוא קרוב של הילד, ולעיתים תאגידי אפוטרופוסות או עמותות המהוות "אפוטרופוס מקצועי".

²² מענה המוסד לביטוח לאומי בבקשה לפי חוק חופש המידע, לעיל ה"ש 7.

לחוק הביטוח הלאומי, תשנ"ה-1995.²³ במצב זה, עם הגשת הבקשה, יועבר תשלום הקצבה מההורה לאפוטרופוס.

מנתונים שהועברו לידינו מהאפוטרופוס הכללי, האמון על פיקוח על אפוטרופוסים, נראה כי מדובר לכל הפחות במאות ילדים אשר קצבת הילדים בעניינם אינה משולמת להורה, אלא לאפוטרופוס.²⁴ האפוטרופוס מחויב לדאוג לצרכי הקטין ולשמירת נכסיו, ניהולם ופיתוחם,²⁵ וככל שקצבת הילדים מועברת לחשבון שנמצא בשליטתו, הוא רשאי גם להחליט על מסלולי ההשקעה הקשורים בתוכנית חסכון לכל ילד וכן על תוספת "Matching" של 50 ₪ נוספים מהקצבה.²⁶

* כאשר המוסד לביטוח לאומי מקבל מידע כי הקצבה אינה משמשת לטובת הילד.

גם במקרים בהם לא ממונה אפוטרופוס, מסיבות שונות, אולם מועבר למוסד לביטוח לאומי מידע כי ההורה מקבל הקצבה לא עושה בה שימוש לטובת הילד, למשל כיוון שניתק את הקשר עם הילד, המוסד עשוי להפסיק את תשלום קצבת הילדים.²⁷ מהמוסד לביטוח לאומי נמסר לנו, כי בין השנים 2013-2016 הופסק תשלום קצבת הילדים בממוצע בעניינם של כ-650 ילדים בכל שנה.²⁸ כך לדוגמא, הנערה שירה (שם בדוי) אשר יוצגה על ידי הקליניקה לזכויות ילדים ונוער, גדלה בבית חרדי במקור, ולאחר שחזרה בשאלה הוריה ניתקו כל קשר עמה. כשהדבר נודע למוסד לביטוח לאומי בהיותה בגיל 17, הופסק תשלום קצבת הילדים להוריה בעדה.²⁹

יצוין, כי לאחר הפסקת תשלום הקצבה להורה, ניתן להגיש תביעה למוסד לביטוח לאומי על מנת למנות אדם אחר לקבלת קצבת הילדים, ובמקרים מסוימים, כאשר הילד הוא מעל גיל 17, ובכפוף להמלצת פקיד שיקום, יוכל אף הילד בעצמו לקבל את קצבת הילדים.³⁰ עם זאת, התשלום כפוף לכללים של המוסד לביטוח לאומי בדבר הגשת תביעה בתוך 12 חודשים בלבד ותשלום רטרואקטיבי בעבור תקופה זו בלבד.³¹

²³ סעיף 69(ג) לחוק הביטוח הלאומי.

²⁴ מענה האפוטרופוס הכללי מיום 1.6.17 בבקשה לפי חוק חופש המידע שהוגשה על ידי הקליניקה לזכויות ילדים ונוער (להלן: "מענה האפוטרופוס הכללי בבקשה לפי חוק חופש המידע", המענה המלא שמור במשרדי הקליניקה); במסגרת המענה נמסר כי רשומים כ-1500 תיקים פעילים רשומים של קטינים שמונה להם אפוטרופוס, אולם מספרים אלה כוללים כפילויות ברישום וקטינים שמונה להם אפוטרופוס בעבר ובגרו. עוד נמסר לפי נתוני תאגידי ועמותות האפוטרופוסות, ישנם כ-350 קטינים כיום אשר להם מונה אפוטרופוס מקצועי, שאינו בן משפחה. מנתונים אלו ניתן להעריך כי מדובר כיום לכל הפחות במאות קטינים שמונה להם אפוטרופוס שאינו הורה, מסיבות שונות.

²⁵ ס' 38 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות, תשכ"ב-1962.

²⁶ מענה האפוטרופוס הכללי בבקשה לפי חוק חופש המידע, לעיל ה"ש 24, והנחיה אשר צורפה למענה מטעם משרד האפוטרופוס הכללי מיום 29.12.2016.

²⁷ מענה המוסד לביטוח לאומי בבקשה לפי חוק חופש המידע, לעיל ה"ש 7.

²⁸ שם.

²⁹ בהיותה של שירה בת 17 הותר צו נזקקות בעניינה על ידי בית המשפט לנוער, לאחר שלא שיתפה פעולה עם מסגרות הטיפול. היא פנתה באמצעות הקליניקה לזכויות ילדים ונוער למוסד לביטוח לאומי בבקשה לקבלת קצבת הבטחת הכנסה לילד הזכאי לגמלה מיוחדת ("קצבת ילד נטושי"). במהלך השיחות למול המוסד לביטוח לאומי הוחלט על ידי המוסד להפסיק את תשלום הקצבה להוריה.

³⁰ מענה המוסד לביטוח לאומי בבקשה לפי חוק חופש המידע, לעיל ה"ש 7.

³¹ סעיף 296 לחוק הביטוח הלאומי.

* כאשר ילד מועבר לאימוץ.

כאשר ילד מועבר לאימוץ, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים מעביר מידע ישירות למוסד לביטוח לאומי והמוסד מפסיק את תשלום הקצבה למשפחה הביולוגית באופן מיידי. לאחר שהילד מאומץ, רשאית המשפחה המאמצת להגיש תביעה לקבלת תשלום קצבת הילדים לרשותה.³²

קשיים העולים מן המצב הקיים והצעות לדיון

כאמור, תוכנית "חיסכון לכל ילד" עשויה להוות שינוי מבורך עבור צעירים חסרי עורף משפחתי בטווח הרחוק, ולאפשר להם כניסה "רכה" יותר לעולם המבוגרים. מאידך, אופן הטיפול כיום בקצבאות ילדים בכלל וכן ב"חיסכון לכל ילד" בפרט, של ילדים וצעירים חסרי עורף משפחתי, מעלה קשיים שונים, החל מהיבטים מהותיים, בהם עשויה להימנע מילדים האפשרות לעשות שימוש בכספי הקצבאות לטובתם, ועד לחסמים טכניים ובירוקרטיים בהם עשויים להיתקל ילדים אלה למול המוסד לביטוח לאומי.

להלן יובאו שורה של נושאים אשר נמצאו על ידינו כבעייתיים והצעות פתרון, המובאים מתוך ניסיון מעשי של עבודה מול ילדים, נוער וצעירים ובסיכון.

* הפסקת תשלום קצבת ילדים אשר אינה משמשת לטובת הילד – אופן הטיפול

כיום, לא מוכרת כל פרוצדורה ברורה או נוהל של המוסד לביטוח לאומי בנושא הדיווח על קצבה אשר אינה משמשת לטובת הילד והצורך בהפסקת התשלום (ולמשל: מי רשאי לדווח, אפשרות לתשלום חלופי או להשבה רטרואקטיבית, שיקולי קבלת ההחלטות להפסקת הקצבה וכיו"ב). למיטב ידיעתנו גם לא קיים טופס ייעודי לנושא באתר המוסד לביטוח לאומי, למעט במקרים בהם ממונה אפוטרופוס לרכוש, וגם אין יידוע של האוכלוסייה הרלוונטית, לרבות הילדים עצמם, **דבר האפשרות לדרוש את קצבת הילדים**, למשל במסגרת טפסים או מכתבים אחרים של המוסד לביטוח לאומי.³³

בעקבות חוסר הבהירות כיום, להערכתנו, מקרים שונים עשויים ליפול בין הכיסאות, כך שקצבאות ילדים נותרות "יתומות" בידי המוסד לביטוח לאומי ללא דורש, ולא מגיעות לידי של הילד או לטובתו. כיום, מעבר לאי תשלום קצבת הילדים, המשמעות של מצב זה היא **שאין הפקדה של כספיו של הילד לתוכנית "חיסכון לכל ילד"**, אשר תלויה בזכאות ובתשלום בפועל של קצבת הילדים. במקרה שטופל על ידי הקליניקה, על אף בקשה של קטינה לקבל את קצבת הילדים, בפועל התברר כי קצבת הילדים לא שולמה לה כיוון ש"נפלה בין הכיסאות", ובתקופה זו גם לא שולמו עבורה הסכומים לתוכנית "חיסכון לכל ילד".³⁴

³²מענה המוסד לביטוח לאומי בבקשה לפי חוק חופש המידע, לעיל ה"ש 7.
³³למשל, ילדים המקבלים גמלה מיוחדת ("קצבת ילד נטושי") לא מקבלים מידע במכתבים השונים על כך שהם עשויים להיות זכאים לקבל גם את קצבת הילדים, ולא נבחנת זכאותם באופן "אוטומטי" לקבלה של קצבה זו.
³⁴בעניינה של שירה אשר טופלה על ידי הקליניקה לזכויות ילדים ונוער, לעיל ה"ש 29, ביקשה שירה בכתב באמצעותנו לקבל את קצבת הילדים. הונחנו על ידי נציגי המוסד לרשום את הדברים בכתב במסגרת הבקשה, מאחר שלא קיים טופס ייעודי לנושא, ואולם בדעבד, רק לאחר למעלה משנה, התברר כי קצבת הילדים **לא שולמה** לידיה בפועל בנוסף לקצבת ילד נטוש וככל הנראה נפלה בין הכיסאות במחלקות השונות של המוסד. עניין זה תוקן לאחרונה בסיוע המוסד לביטוח לאומי, אולם רק לאחר שהובהר שמדובר בבקשה שהוגשה זה מכבר.

הצעות אפשריות לתיקון המצב הקיים:

- פרסום טופס ייעודי מטעם המוסד לביטוח לאומי בנושא קצבת ילדים חסרי עורף משפחתי וקידום נוהל לטיפול בקצבאות הילדים של אוכלוסייה זו.
- תוספת לטופס בקשה לילד הזכאי לגמלה מיוחדת ("קצבת ילד נטוש"), אשר מאפשרת לבקש גם את קצבת הילדים במקרה שבו מדובר בקטין מתחת לגיל 18. לחילופין, העברה אוטומטית של הקצבה במקרים בהם מאושרת בקשה לקצבת ילד נטוש, לגורם מקבל הקצבה.
- תיקון חקיקה באופן שיאפשר קבלת כספים שנותרו ללא דורש אצל המוסד לביטוח לאומי לאחר גיל 18, ולמשל: 1. קטין שבגר ולא מוצו זכויותיו לקצבאות יהיה זכאי לדורש השבה רטרואקטיבית של סכומים שלא שולמו. 2. קטין שלא מוצו זכויותיו לקצבאות למעלה מתקופה מסוימת ואין כל דורש לקצבה, הסכומים שהצטברו בעניינו יופקדו לתוכנית "חסכון לכל ילד".

*קושי עבור צעירים חסרי עורף משפחתי למשוך כספי חסכון בגיל 18

הוראת החוק כיום, המתנה את משיכת סכומי החיסכון בחתימת הורים בגיל 18, מערימה קשיים למשיכת הכספים על צעירים חסרי עורף משפחתי, אשר אינם עומדים בקשר עם הוריהם. למעשה, דווקא אלו אשר זקוקים לכסף יותר מכל בגיל זה, לטובת צרכים בסיסיים אלמנטריים, אינם יכולים לעשות כל שימוש בכסף והם תלויים בחסדי הוריהם. באופן אבסורדי, גם ילדים אשר הוכרו על ידי המוסד לביטוח לאומי כילדים נטושים הזכאים לגמלה מיוחדת, עדיין נדרשים לצרף חתימת הורה בבקשה למשיכת החיסכון. ילדים אשר מונה להם אפוטרופוס בהיותם קטינים, נדרשים לצרף חתימתו, על אף שאין לו עוד כל סמכות בדין לאחר גיל 18.

בדיוני החקיקה שנערכו בוועדת הכספים בכנסת בעניין תוכנית "חסכון לכל ילד", נטען כי מחקרים מעידים כי העברת סכומי כסף גדולים בגילאים צעירים - גיל 18 - עשויים לגרום לנזק, ומכאן הוצעו מגבלות שונות למשיכת הכספים בגיל זה. מנגד, נטען ע"י המועצה לשלום הילד, כי יצירת מגבלות שונות על משיכת הכספים נגועה בפטרנליזם, וכי מדובר בכספים אשר הם חלק מקצבת הילדים והיו צריכים להינתן במקור לילד עוד לפני גיל 18.³⁵ בסופו של יום, במסגרת הנוסח הנוכחי, לא נערך כל דיון בהשלכות של הבקשה לחתימת הורים על צעירים בסיכון חסרי עורף משפחתי, או בבחינת אלטרנטיבות עבור אלו אשר זקוקים לכסף בפועל.³⁶

בשנת 2016 הונחה על שולחן הכנסת הצעת חוק אשר נוסחה על ידי המועצה לשלום הילד והוגשה על ידי ח"כ יעקב מרגי, לביטול דרישת החתימה של ההורים.³⁷ הצעה זו טרם עברה קריאה טרומית.

³⁵פרוטוקול ישיבה מס' 124 של ועדת הכספים, הכנסת ה-20 (27 באוקטובר 2015).
³⁶פרוטוקול ישיבה מס' 158, 159, 160, 161, 162 של ועדת הכספים, הכנסת ה-20 (08 בנובמבר 2015).
³⁷הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון - ביטול ההוראה בעניין חתימת הורים כתנאי לשהורר כספי חיסכון), התשע"ו-2016, ס"ח תשנ"ח בעמ' 210.

הצעות אפשריות לתיקון המצב הקיים :

- קידום הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון) – ביטול ההוראה בעניין חתימת הורים כתנאי לשחרור כספי חיסכון), התשע"ו–2016.
- מציאת חלופות בעניינם של ילדים חסרי עורף משפחתי, אשר תאפשר את משיכת הכספים גם ללא חתימת הורים, במקרים חריגים (אישור עו"ס/פיקד שיקום/ביטול אוטומטי)
- הפניית צעירים חסרי עורף משפחתי לסדנאות להתנהלות כלכלית נכונה והגברת החינוך הכלכלי בקרב אוכלוסייה זו.

*הנצחת פערים חברתיים בעניינם של חסרי עורף משפחתי – בעקבות חסכון לכל ילד

נכון ליוני 2017, הורים רבים בחרו להגדיל את סכום החיסכון הבסיסי בתוכנית חיסכון לכל ילד : לכ-65% מהתוכניות הוסיפו ההורים 50 ₪ נוספים באמצעות "Matching".³⁸ קרי, ילדים רבים בישראל צפויים לקבל בגיל 18 חסכון כפול בגובהו מזה של חבריהם.

באשר לילדי ההשמה החוץ ביתית, מאחר שלרוב מדובר במשפחות ממצב סוציו-אקונומי נמוך, אשר זקוקות לקצבת הילדים, או משפחות שאינן בקשר עם ילדיהם, ספק האם הוריהם משקיעים עבורם את 50 השקלים הנוספים. יוצא אפוא, שדווקא אוכלוסייה אשר עשויה להיות זקוקה ביותר לכספי החיסכון, תקבל סכום נמוך משמעותית מאחרים בשל קבלת החלטות של הוריהם, אשר פעמים רבות לא הטיבה עמם והביאה להוצאתם מהבית כבר בגיל צעיר. מכאן, הפערים החברתיים של צעירים חסרי עורף משפחתי מול בני גילם, עשויים דווקא להתעצם ביחס למצב היום, מאחר שמרבית הצעירים, כפי הנראה, צפויים להחזיק למעשה בחיסכון עם סכום כפול.

כיוון ש"חסכון לכל ילד" מהווה פלטפורמה חדשנית לחסכון לילדים במימון המדינה, כדי להביא לשיפור מצבם הכלכלי של ילדים ללא עורף משפחתי שחלקם לא יזכה לחסכון שיכלול את השקעת 50 ₪ הנוספים, יש לדעתנו לשקול שימוש בפלטפורמה של "חסכון לכל ילד" לסיוע מוגבר לצעירים חסרי עורף משפחתי. מאחר שהצעות חוק בנושא, ואפשרויות סיוע רבות אינן מקודמות כיום ומורכבות למיצוי, דווקא פלטפורמה ברורה כדוגמת "חסכון לכל ילד", עשויה להיות יעילה יותר, ברורה ופשוטה יותר למיצוי, עבור צעירים אלה.

הצעות אפשריות לתיקון המצב הקיים :

- הקצאת תקציב מסוים נוסף, במסגרתו המדינה תשלים סכום חיסכון נוסף במסגרת קופת "חסכון לכל ילד" בעבור ילדים שהוצאו ממשמורת הוריהם להשמה חוץ ביתית, בכפוף לקריטריונים שיקבעו (למשל: המדינה תשלים את סכום ה"Matching" לתקופה מסוימת).

³⁸ אתר האינטרנט של משרד האוצר, מידע בנושא חסכון לכל ילד (כניסה אחרונה : 7.8.17)
<http://mof.gov.il/AG/FinancingAndCredit/Pages/SavingForEachChild.aspx>

- **מתן סמכות במקרים מסוימים מתאימים, דווקא להגדיל את סכום החיסכון עבור ילדים אלו, מעבר לתקרת ה- "Matching" של 50 נוספים המותרת כיום. כך למשל, כפי שתואר לעיל, במצבים בהם קצבת הילדים אינו משולמת לאיש, כיוון שההורים ניתקו קשר עם הילדים ולא עושים בה שימוש לטובת הילד, ניתן יהיה להפקיד את כולה במסגרת החיסכון.**

***תוכנית החיסכון כמענה אפשרי במקום מינוי אפוטרופוס לרכוש בלבד**

ישנם מצבים בהם מינוי אפוטרופוס לילד מתאפשר רק באופן חלקי - לגוף או לרכוש. כך למשל, בעניינם של ילדים השהים באומנה, משפחת האומנה אינה רשאית על פי חוק להתמנות כאפוטרופוס לענייני רכוש.³⁹ לכן, במקרים מתאימים בהם הדבר נדרש, ממונה משפחת האומנה **כאפוטרופוס לעניינים אישיים**, ובנוסף לכך ממונה אפוטרופוס נפרד **לרכושו** של הילד, כאשר לעיתים רכוש זה מתמצה בקצבת הילדים בלבד. האפוטרופוס אינו רשאי לעשות שימוש בכספי הקצבה, אלא למילוי צורכי הילד שאינם ממומנים בידי גורם אחר, ולהבטחת עתידו בהגיעו לגיל הבגרות.⁴⁰

נדמה, כי בעניינם של קטינים מסוימים, אשר ממונה עבורם אפוטרופוס נפרד לרכוש, וכל הכנסותיהם כוללות קצבת ילדים בלבד, תוכנית "חסכון לכל ילד" עשויה להוות פתרון כלכלי יעיל יותר מאשר מינוי אפוטרופוס. אפוטרופוס הממונה לרכוש בלבד, עשוי להימנות על אחד מתאגידי ועמותות האפוטרופוסות המקצועיים, אשר רשאים גם לגבות שכר טרחה על פעילותם,⁴¹ ולפני תוכנית "חסכון לכל ילד" למעשה היו אמונים, בין היתר, על יצירת חסכוניות לקטינים מסכומי הקצבה. ככל שניתן יהיה להפקיד את קצבת הילדים כולה לתוכנית החיסכון במקרים מסוימים, מינויו של אפוטרופוס רק לעניין זה עשוי להתייטר. אפשרות זו, תאפשר לחסוך לילד או לחילופין למדינה, בהתאם לעניין, את עלות גובה שכר טרחה המשולם לתאגידי הממונים מחד, ומאידך לאפשר שימוש בתוכנית קיימת שהיא יעילה, ללא תשלום דמי ניהול, ואשר כוללת חסכון לטווח רחוק.

יצוין, כי למיטב ידיעתנו כיום בעניינם של כ-122 ילדים לפחות פועל אפוטרופוס מקצועי לענייני **רכוש בלבד** (אלו מהווים 35% מכלל הילדים אשר מונה בעניינם אפוטרופוס מקצועי).⁴²

³⁹סעיף 46 (ה) לחוק האומנה התשע"א-2016. לפי סעיף 46 (א-ה), משפחת האומנה מקבלת תשלומים בעבור הוצאות לצורכי הילד, בהתאם לתוכנית הטיפול, והיא אינה רשאית לעשות שימוש בתשלומים נוספים שהילד זכאי להם, כדוגמת קצבת ילדים.

⁴⁰סעיף 46 (ו)(2) לחוק האומנה, תשע"ו-2016.

⁴¹ככלל, אפוטרופוס רשאי לקבל שכר טרחה, וזאת בהתאם לאישור בית המשפט על פי תקנות הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות (כללים בדבר קביעת שכר לאפוטרופוסים), התשמ"ט-1988. רוב תאגידי האפוטרופוסות המקצועיים הם צד להסדר שכר טרחה שאושר על ידי בית המשפט, לפיו השכר החודשי שיגבה מקטין שהכנסותיו הן קצבת ילדים בלבד, יהיה בסך 70 ₪ כאשר הוא מתגורר בפנימיה ובשכר חודשי בסך 50 ₪ כאשר הוא מתגורר עם משפחתו או עם משפחת אומנה. עם זאת, כיום בהתאם למבחנים לחלוקת כספים לצורך תמיכה של משרד המשפטים במוסדות ציבור ובגופים המשמשים אפוטרופוסים לחסרי אמצעים, רשאים תאגידי אלו לקבל תמיכה מהמדינה במקום לגבות שכר טרחה מכספו של הקטנים: סכומי התמיכות הממוצעים הם בסך של 450-500 ₪ לחודש עבור שירותי אפוטרופוסות לאדם השהה במסגרת מוסדית או חוץ ביתית ו-700-750 ₪ לחודש עבור שירותי אפוטרופוסות לאדם המתגורר בקהילה (ככל שהמינוי הוא חלקי- לרכוש או לעניינים אישיים בלבד- הסכום הוא 2/3 מהאמור). מידע זה נמסר לנו במסגרת מענה האפוטרופוס הכללי בבקשה לפי חוק חופש המידע, לעיל ה"ש 24.

⁴²מענה האפוטרופוס הכללי בבקשה לפי חוק חופש המידע, לעיל ה"ש 24.

הצעות אפשריות לתיקון המצב הקיים:

- תיקון חקיקה שיאפשר מתן סמכות לבית המשפט להורות על העברת כלל כספי הקצבה לתוכנית של הקטין בחסכון לכל ילד, במקום מינוי אפוטרופוס לענייני רכוש, באופן זמני או קבוע.
- מתן אפשרות כללית לקטינים השוהים בהשמה חוץ ביתית ובפרט אלו אשר מונה להם אפוטרופוס, להפקיד סכומים גבוהים יותר, עד לגובה הקצבה, לתוכנית החיסכון.

*חוסר מודעות של צעירים חסרי עורף משפחתי לתוכנית החיסכון

במהלך התקופה האחרונה מצאנו, כי צעירים חסרי עורף משפחתי שכבר מלאו להם 18, לא היו מודעים כלל לעובדה שיש ברשותם קופת חסכון כלשהי. המוסד לביטוח לאומי אמנם העביר מכתבי ידוע בדואר לכלל הזכאים, ואולם רבים מהצעירים חסרי עורף משפחתי, אשר אינם עומדים בקשר עם הוריהם ופעמים רבות אין ברשותם כתובת מגורים, לא קיבלו בפועל את ההודעה.

יצוין, כי סכומי ההפקדות בסך 50₪, שולמו לכלל הילדים באופן רטרואקטיבי החל מה-1 במאי 2015 בתשלומים שונים.⁴³ כך גם עבור צעירים שמלאו להם 18 אחרי ה-1 במאי 2015, הופקדו סכומי החיסכון באופן רטרואקטיבי וכיום עומדת לרשותם קופת חסכון⁴⁴ שחלקם אינם מודעים לקיומה.

הצעות אפשריות לתיקון המצב הקיים:

- יידוע צעירים על ידי המוסד לביטוח לאומי בדרכים נוספות אשר אינן תלויות בכתובת מגורים – ולמשל באמצעות הודעה לטלפון נייד.
- הפצת מידע לצעירים אשר הם כיום כבני 18-20, בדבר קיומו של חסכון עבורם, באמצעות גופים מהמגזר השלישי - מצורף עלון מידע שנערך על ידי המועצה לשלום הילד והקליניקה לזכויות ילדים ונוער באוניברסיטה העברית.

⁴³ כאמור, יישומה של תוכנית "חסכון לכל ילד" אמנם החל בשנת 2017, אולם המועד הקובע להפקדות סכומי החיסכון נקבע עוד בשנת 2015 והוא ה-1 במאי 2015, ר' סעיף 29(א) לנוסח חוק ההתייעלות הכלכלית.
⁴⁴ אתר חיסכון לכל ילד, לעיל ה"ש 9.

סיכום

הקשיים עליהם הצבענו במסמך זה עלו מתוך עבודה בשטח עם ילדים, נוער וצעירים בסיכון והצרכים אשר עלו בקרב אוכלוסייה זו. הצעות אלו מהוות הצעות ראשוניות לצורך קידום מצבם של ילדים, נוער וצעירים בסיכון חסרי עורף משפחתי באמצעות קצבאות הילדים והפלטפורמה החדשנית של "חיסכון לכל ילד".

מסמך זה נערך על ידי סטודנטיות בקליניקה לזכויות ילדים ונוער באוניברסיטה העברית בירושלים,

גב' שירי איסרוב וגב' רותם אייזק

בהנחיית עו"ד דנה רוטשילד ועו"ד שירן רייכנברג

אנו מודות למועצה לשלום הילד על הסיוע, הנתונים והחשיבה המשותפת בנושאים שהועלו במסמך זה.

נספח א' - נתונים ביחס לחסכון לכל ילד

עדכונים שוטפים אודות תוכניות החיסכון שנבחרו עד כה (המידע מעודכן ליום 1.6.2017):⁴⁵

2,100,326	סה"כ תכניות חיסכון
747,182 (36%)	כמות תוכניות החיסכון שינוהלו בבנקים
1,353,144 (64%)	כמות תוכניות החיסכון שינוהלו בקופות הגמל
1,370,267 (65%)	סה"כ חסכונות שנבחרו להוסיף להם את סכום ההפקדה הנוסף

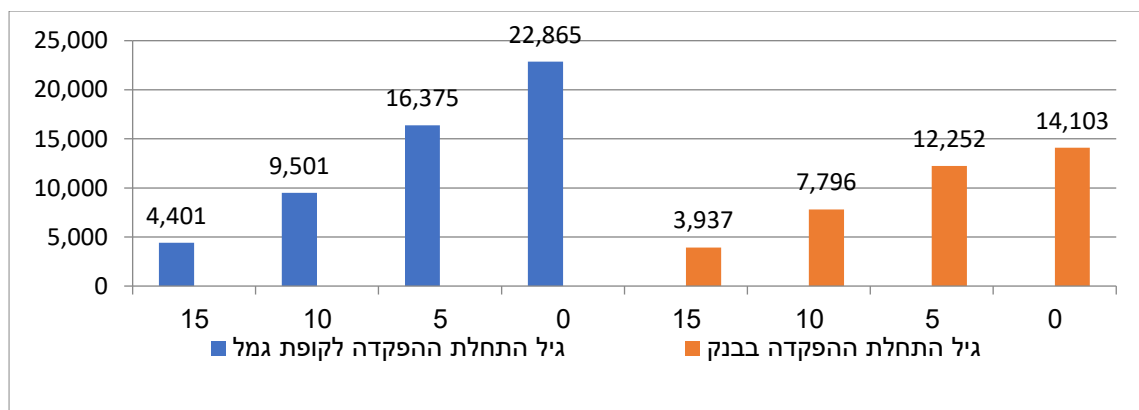
ההבדלים בין חיסכון של 50 ₪ בלבד לעומת החיסכון של ילד שיתווספו לו 50 ₪ נוספים:

חיסכון עד גיל 18 (כולל מענק של 500 ₪)	חיסכון עד גיל 21 (כולל מענק של 1000 ₪)
חיסכון של 50 ₪ בחודש 14,100 ₪	15,645 ₪
חיסכון של 100 ₪ בחודש 27,699 ₪	30,291 ₪

* מדובר בדוגמה לסוג חיסכון אחד - הנתונים הינם ביחס לחיסכון בבנק בריבית קבועה לא משתנה של 2.5%, יש

לציין כי לכל בנק תנאים שונים וכמובן שבמסלולים של קופות הגמל הנתונים משתנים גם כן.

חיסכון אפשרי עד גיל 21, בבנק לעומת בקופת גמל:⁴⁶



*הגרף מתייחס להפקדת 50 ₪ בחודש

⁴⁵ <http://mof.gov.il/AG/FinancingAndCredit/Pages/SavingForEachChild.aspx>

⁴⁶ אליצפן רוזנברג, חיסכון לכל ילד: כל מה שחובה לדעת 4.12.2016, מתוך אתר YNET <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4887082,00.html>

נספח ב' - נתונים מהביטוח הלאומי⁴⁷

נתונים לגבי מקבלי קצבאות ילדים:

שנה	מספר הילדים שעבורם משולמות קצבאות ילדים	מספר הילדים שהופסקה עבורם קצבת הילדים
2013	2.6 מיליון ילדים	632 ילדים
2014	2.7 מיליון ילדים	642 ילדים
2015	2.7 מיליון ילדים	635 ילדים
2016	2.8 מיליון ילדים	721 ילדים

מספר הזכאים לתכנית חיסכון: 3.1 מיליון.

ילדים ללא עורף משפחתי (ילדים נטושים) שקיבלו גמלה להבטחת הכנסה בשנים 2013 עד 2016:

שנה	סה"כ ילדים במהלך השנה	ממוצע לחודש
2013	732	513
2014	842	577
2015	968	610
2016	977	619

זהות מקבל הקצבה לקטינים חסרי עורף משפחתי במהלך 2016:

זהות מקבל	מספר קטינים
אפוטרופוס	397
אדם פרטי	330
הקטין עצמו	84
עמותות	פחות מ-5 מקרים

התפלגות לפי גיל:

גיל	שנה			
	2016	2015	2014	2013
0-18	555	560	543-541	499
19-23	64	50	32	14
סה"כ	619	610	577-575	513

⁴⁷ מענה המוסד לביטוח לאומי מיום 28.5.17 בבקשה לפי חוק חופש המידע שהוגשה על ידי הקליניקה לזכויות ילדים ונוער (להלן: "מענה האפוטרופוס הכללי בבקשה לפי חוק חופש המידע", המענה המלא שמור במשרדי הקליניקה)

נספח ג' - מידע מהאפטרופוס הכללי⁴⁸

במסגרת המענה לבקשה לפי חוק חופש המידע ממשרד האפטרופוס הכללי נמסר כי רשומים כ-1,500 תיקים פעילים של קטינים שמונה להם אפטרופוס, אולם מספרים אלה כוללים כפילויות ברישום וקטינים שמונה להם אפטרופוס בעבר ובגרו. עוד נמסר כי לפי נתוני תאגידי ועמותות האפטרופסות, ישנם כ-350 קטינים כיום אשר להם מונה אפטרופוס מקצועי, שאינו בן משפחה. מנתונים אלו ניתן להעריך כי מדובר כיום לכל הפחות במאות קטינים שמונה להם אפטרופוס שאינו הורה, מסיבות שונות.

חלוקה לפי זהות האפטרופוס המקצועי ולפי סוג מינוי:

שם האפטרופוס המקצועי	מס' הקטינים	מינוי כללי (רכוש וע. אישיים)	מינוי לע. אישיים בלבד	מינוי לרכוש בלבד	תמיכות לקטינים חסרי אמצעים
המרכז הישראלי לאפטרופסות	152	72	3	77	80
ילדים בסיכוי- המועצה לילד החוסה	83	79	1	3	54
גג לנזקק ולחוסה	52	22		30	27
אקים לאפטרופסות	30	29		1	12
רעות שירותי אפטרופסות (שפר)	14	11		3	4
שני שירותי אפטרופסות בע"מ	4	1		3	3
מכון בר ניב	2	1		1	
עו"ד אמיר זבולון	4			4	
עו"ד אורלי כהן	1	1			1
סך הכל	342	216 (63%)	4 (1.1%)	122 (35%)	181 (52%)

תמיכות ושכר טרחה:

רוב תאגידי האפטרופסות הם צד להסדר שכר טרחה המאושר על ידי בית המשפט ולפיכך הם גובים שכר בהתאם להסדר. ההסדר קובע כי השכר החודשי שייגבה מקטין שהכנסותיו הן קצבת ילדים בלבד, יהיה בסך 70 ₪ כאשר הוא מתגורר בפנימייה ובשכר חודשי בסך 50 ₪ כאשר הוא מתגורר עם משפחתו או עם משפחת

⁴⁸ מענה האפטרופוס הכללי מיום 1.6.17 בבקשה לפי חוק חופש המידע שהוגשה על ידי הקליניקה לזכויות ילדים ונוער (להלן: "מענה האפטרופוס הכללי בבקשה לפי חוק חופש המידע", המענה המלא שמור במשרדי הקליניקה).

אומנה. מרבית התאגידים נוקטים גישה מרחיבה ומחילים הסדר זה גם על קטינים שיש להם הכנסות מקצבאות אחרות.

בשנת 2016 שבעה תאגידי אפוטרופוסות קיבלו תמיכות מטעם משרד המשפטים עבור מתן שירותים ל-181 קטינים שהוכרו כחסרי אמצעים. סכומי התמיכות משתנים מרבעון לרבעון בהתאם למספר חסרי האמצעים, ואולם הסכום הממוצע הוא 450-500 ₪ לחודש עבור שירותי אפוטרופוסות לאדם השוהה במסגרת מוסדית או חוץ ביתית ו-700-750 ₪ לחודש עבור שירותי אפוטרופוסות לאדם המתגורר בקהילה (סכומים אלה הם עבור מינוי כללי, ואם המינוי הוא חלקי- לרכוש או לעניינים אישיים בלבד, הסכום הוא 2/3 מהאמור).

הנחיה בדבר השקעת הכספים בתוכנית "חיסכון לכל ילד":

הנחיית האפוטרופוס הכללי לאפוטרופוסים המקצועיים בנוגע לכספי "חיסכון לכל ילד" הייתה כי דרך השקעת הכספים נתונה לשיקול דעתם ולהחלטתם. הנחיה זאת נובעת מכך שכספים אלו הם כספי המוסד לביטוח לאומי המופקדים עבור הקטין, ולכן אינם רואים את ההוראות שבתקנות הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות (דרכים להשקעת כספי חסוי), התש"ס-2000, כחלות על כספים אלו. בכל הנוגע ל-50 ₪ הנוספים מקצבת הילדים, האפוטרופוס רשאי להחליט עבור הקטין על דרך השקעת הכספים ככל שקצבת הילדים מועברת לחשבון הנמצא בשליטתו כאפוטרופוס. אין בידיהם נתונים באילו תוכניות הושקעו הכספים ובכמה מהתוכניות הושקעו 50 השקלים הנוספים מקצבת הילדים.